

BALOGH ROBERT

Kultúrpolitikusra már igény sincsen?*

L. Simon László (Székesfehérvár, 1972) József Attila- és Babérkoszorú-díjas író, költő, kultúrpolitikus, a Magyar Művészeti Akadémia tagja.

Az elmúlt másfél évtizedben főleg az esszé műfajában alkotott. Irodalmi pályája mellett a kulturális területen több pozíciót töltött be, volt az Írószövetség titkára, de államtitkár is volt két alkalommal, volt a Nemzeti Kulturális Alap Bizottságának elnöke, és a Magyar Nemzeti Múzeum főigazgatója is.

Balogh Robert (Pécs, 1972) író, költő, drámaíró, újságíró.

A Szolnoki Szigligeti Színházban rendezik meg 2025. június 10. és 16. között az Országos Színházi Találkozót, amelynek versenyprogramja a teátrum igazgatója, Barabás Botond által felkért öttagú válogatótestület (Horányi László, L. Simon László, Papp Tímea, Peremartoni Krisztina, Elek Tibor) döntése alapján áll össze. Az egyik válogatóval, L. Simon Lászlóval, egykori államtitkárral, kultúrpolitikussal beszélgettünk Pécsen színházról, művészetfinanszírozásról és a kulturális területen uralkodó megosztottságról.

– *Az Ön esetében könnyen adódik a kérdés, hogy minek érzi magát? Újra író vagy még mindig politikus?*

– Politikusnak egyre kevésbé, de nem tudok elszakadni a politikától, mert akkor is volt közöm hozzá, amikor nem voltam politikus. A politika mindig érdekelt, *homo politicus* vagyok, de olyan ambícióim nincsenek, hogy visszatérjek a Parlamentbe. Viszont a politika alakításának sokféle módja létezik, az, ami hivatásszerű, a mindennapi politizálást jelenti, már nem vonz, még akkor sem, ha annak minden csínját-bínját kitanultam. Ugyanakkor sokat segített az életben maradásban az a „lecke”, az a világ, ami a napi szintű politikával jár. Nem a saját ambícióm kergetett bele a politikába, hanem az talált meg engem. De úgy sem akarok tenni, mint aki nem szívesen csinálta. Szerettem, sokat tanultam belőle és remélem, hogy mások számára is hasznot hajtottam, szívvel-lélekkel dolgoztam a körzetemért és a választókért. Nem tagadom meg a politikát, de az énképemben nem tartom magam politikusnak. Akkor sem, ha heti rendszerességgel veszek részt politikai vitaműsorokban. Úgy gondolkodom a politikáról, mint ahogyan egy író is gondolkodni kényszerül, ami egyébként tökéletesen illeszkedik a magyar irodalom hagyományába.

– *A közelmúltban zajlott egy, az irodalmi kereteket is átlépő nagyobb vita Krasznahorkai László nyilatkozta kapcsán, amit a Kulturhuset Nemzetközi Irodalmi díj átvétele alkalmából adott a Svenska Dagbladet nevű svéd lapnak, egy szélsőjobbos tünte-*

* (Az interjú eredetileg a Szabad Pécs weboldalán jelent meg: <https://szabadpecs.hu/2025/03/l-simon-laszlo-a-rettenetesen-mely-arkokat-csak-evkek-mulva-lehet-valamennyire-betemetni/>)

tésen látott felirat kapcsán megemlítette Trianont is, s úgy látta, hogy Magyarországon már nincsen remény. Ebben a vitában ön is megnyilvánult. Miért?

– Krasznahorkai álláspontja alapvetően politikai és nem irodalmi volt, bármennyire is próbálták utólag elmaszatozni. S én teljesen mást gondolok Trianonról, trianoni traumáról, mint amit Krasznahorkai szavaiból ki lehetett hámozni. Az erdélyi, a kárpátaljai magyar emlékek pusztulását látva, a kisebbségi létben, különösen a szórványban élő magyarok nehézségeivel gyakran szembesülve kifejezetten szomorú voltam Krasznahorkai mondatai miatt. De ma más a témánk, hiszen éppen az Ön városában megyek színházba a mai napon. Olyan gondolkodó embernek tartom magam, aki, ha tud, akkor ír, ha tud koncertekre, kiállításokra jár. Pécsen beszélgetünk, tegnap Szegeden néztem egy előadást az ottani színházban, ma napközben a pécsi kiállításokat jártam végig a feleségemmel, az m21 Galériában jártunk, sokadszorra tekintettük meg a Zsolnay Negyedben a Gyugyi-gyűjteményt és este újra színházba megyünk...

– Alkotó és aktív kultúrafogyasztó is. Sőt, önt – és nemcsak a saját politikai közösségében, de az ellenzéki, baloldali és liberális oldalon is – többen nem pusztán trónak és politikusnak tartják, hanem olyan aktornak, aki valóban kultúrpolitikai vonásokkal is rendelkezik. Ön is így tekint magára?

– Kultúrpolitikus is vagyok, noha erre nincsen nagy igény. Miközben mindenki a szakpolitikai viták szükségességét szajkózza, aközben nincs kivel vitatkozni, de még beszélgetni sem lehet szinte. Ha Magyar Pétert megkérdezik, hogy kit ültetne le a kormányzati babérokra törő Tisza párt egy kultúrpolitikai vitára, nem tudom, hogy meg tudna-e nevezni valakit...

– Talán a sokszor mellette feltűnő Nagy Ervint?

– Nem tudom, miről tudnánk vitázni, már ha egyáltalán valaki felkérne egy ilyen polémiára. Az utolsó ember, akivel érdemben tudtam vitázni, az Hiller István volt, aki ugyan inkább oktatáspolitikus, viszont művelt és tájékozott ember, átfogó képpel rendelkezik arról, hogy mire is való a kultúra. De azt, amit én csinálok huszonöt éve, hogy a művészeti világ valamennyi területét módszeresen figyelem és aktívan befogadom, azt rajtam kívül talán senki más nem csinálja a politikában.

– Ön két oldalon is állt, volt nagy kulturális intézmény vezetője, és volt kultúrpolitikus is a hatalom képviselőjeként. Ez nyilván olyan tudást és olyan nézőpontot jelent, amely ebből a kettős szerepből következik. Nem tudom, hány kultúrpolitikus volt ilyen szerepben, de gondolom, nem sokan. Segített ez önnek a politikai munkájában? Miben?

– Sajnos igen. Számomra a legnagyobb elismerések egyike az volt, amikor frissen kinevezett államtitkárként költségvetési egyeztetésre kellett mennem a pénzügyminisztériumba Naszvadi György költségvetésért felelős államtitkárhoz, aki régi szakember, kiváló közgazdászként végigjárta a minisztériumi ranglétrát, s kiemelte, hogy értem a költségvetés logikáját, s tudom, mennyi pénzből gazdálkodhatok. Nem mondom, hogy ez feltétlenül előnyömré vált a munkám során, de mindig is érdekelt a makrogazdaság működése. A Nemzeti Múzeumban végzett munkám alatt a kollégáim egy részét lehet, hogy fárasztotta, de hangsúlyosnak tekintettem azt, hogy amikor a múzeum stratégiájáról és a lehetőségeinkről beszéltünk, amikor igyekeztem elhelyezni

magunkat egy makroökonómiai közegbe, ezért mindig gazdasági elemzésekkel kezdem az állományi üléseket. A költségvetés állapotáról, a költségvetési hiányról, az adóbevételek alakulásáról, a növekedés várható mértékéről, illetve a költségvetés azon szerkezeti kérdéseiről beszéltem, amelyek a kultúra működését meghatározták. Hogy a kollegák értsék meg azt, hogy van-e lehetőségünk egy átfogó bérrendezésre vagy nincsen! Vagy a bérfejlesztésünk mennyit ér az infláció tükrében? Vagy hogy mekkora kárt okoz a területnek az, hogy 27%-os ÁFA van a múzeumi belépőkön? Mekkora kárt okoz az, hogy ezt nem tudjuk csökkenteni? Mekkora kárt okoz az, hogy Magyarországon extrém sokan tudnak ingyen, vagy nagy kedvezménnyel múzeumi belépőhöz jutni... Ez ellen már 15 éve harcolok és mindig alul maradok a küzdelemben, mert mindig azzal jön valaki, hogy annyira közel van a következő választás és mit fognak szólni a nyugdíjasok!? Több vizsgálat kimutatta, hogy a nyugdíjasok nem azért járnak múzeumba, mert ingyenes. A jogszabályi háttérrel hasonlóképpen igyekszem naprakészen tisztában lenni. Államtitkárként sikerült a kulturális törvény átfogó módosítását végig vinnünk, s az előkészítésben tevékenyen részt vettem, sőt magam írtam meg az expozét. Előtte volt Klebelsbergnek a gyűjteményegyetemi vitában elmondott felszólalása, amit példának tekintettem, s idéztem is belőle.

– *A Facebook oldalán is komoly tartalmak vannak. Saját maga írja?*

– Kettő Facebook oldalam van. Minden írásomat, beszédemet, nem technikai jellegű bejegyzésemet magam írom. A magán oldalamhoz nincs is másnak hozzáférése. A közéletin segítenek a kollégáim a megosztásokban. Ha arra utal, hogy a színházlátogatásaimról posztolt szövegeket én írtam-e? Hát persze! Ki más?

– *Miért vállalta el a Szolnoki Országos Színházi Találkozó egyik válogatójának szerepét? Ennyire szereti a színházat?*

– Ambivalens viszony fűz a színházhoz. Valamikor sokat járok, valamikor kevesebbet. De azt hiszem, azért esett rám a választása a szervezőknek, mert tudják, hogy „mindenevő” vagyok, az operától az alternatív előadásokig mindent nézek, s figyelek. Nem nézem le egyik műfajt sem, az érdekel, hogy egy-egy műfajon belül milyen munkát és művészi teljesítményt láthatok viszont. Tehát nem az operettet hasonlítom össze az avantgárd performansszal, hanem az operettet az operettel, a prózai kamaraszínházi darabot a hasonlóval. A vidéki és a határon túli magyar színjátszás is érdekel, s kellő toleranciával fogadom el azt, hogy egy vidéki városban olyan népszínházi funkciót is be kell töltenie a konkurencia nélküli teátrumnak, amire egy fővárosi művészszínház nem kényszerül rá. De a minőségre, a közönség ízlésének a formálására vidéken is törekedni kell.

– *A színházi találkozók válogatói szoktak az általános válogatási szempontjaikról interjút adni, néha pedig utólag közreadnak naplószerű írásokat vagy szubjektív elmélkedéseket a válogatásról. Olyat viszont még nem láttam korábban válogatótól, hogy előre, a mustra előtt, a válogatás közben konkrétan leírja, hogy mire és hogyan figyel, mi alapján válogat, az egyes előadásokról készített jegyzeteiből is idézve. Ön az imént is nyíltan elmondta a szempontjait, de a Facebook-oldalán részletekbe menő beszámolókat olvashatunk. Beszélhet így erről előre?*

– Az elején megkértek, hogy ne tegyem, mert nem biztos, hogy jó ez, de én úgy vagyok ezzel, hogy mindegy, mit kértek, megcsinálom. Részben azért, mert utólag úgysem tenném meg. Tompa Gábor például erősen túlozva egyenesen azt írta nekem a minap, hogy „Jó kötet lehetne a színházi jegyzeteidből! Nincs is ilyen hangvételű, elfogulatlan és értő, tárgyyszerű és megfejtő színházi kötet magyar nyelven mostanában...”. Ez a kolozsvári magyar színjátszás ikonikus alakjától hatalmas elismerés, de megnyugtattam, hogy legfeljebb az évtizedek múlva kiadandó naplómba kerülnek be a színházi jegyzeteim. Egyébként van olyan előadás, amelyről kevesebbet írok, mert nem akarom ledorongolni a színházat túlságosan. Nem azért, mert nem válnék a véleményem, hanem mert ez valóban túllépne a válogatói szerepkörön. Az én egyedüli véleményem nem egyenértékű azzal, ami bekerül a válogatásba, mert öten vagyunk. Ha nagyon rosszat írnék (egy esetben erre is volt példa), abból azt hihetnék, hogy nem fognak bekerülni a fesztiválra, de ez nem feltétlenül van így. Bár a válogatókkal való beszélgetésekből azt szűrtem le, hogy az értékválasztásaink határai nagyjából ugyanott vannak. És nemcsak Elek Tiborral, hanem a többiek esetében is.

– *Vannak olyan előadások, amelyekről hosszabban írt. Miért?*

– Például Márton László bemutatójáról bővebben írtam. Ő egy kortárs író, évtizedek óta ismerem és követem is a munkásságát, a Tokaji Írótaborba is eljött tavaly, örültem, hogy láthattam a drámájának az ősbemutatóját. Ezért írtam róla hosszabban. A dráma közéleti vetületére koncentráltam, főleg azért, mert azt éreztem a színházteremben, hogy a közönség is erre a tematikára reflektált igazán. A dráma által feszegetett művelődéstörténeti rétegek, hogy milyen darabokban dolgozták fel a mitológiai Médeia-t, az nem „rázta meg” a közönséget, viszont az aktuálpolitikai kiszólások igen, s az ezzel kapcsolatos problémákra világítottam rá az írásomban. Azzal nincsen semmi baj, ha valaki máshogyan gondolkodik a közletről, mint én, azzal sincsen, ha akár a mostani kormányt, akár egy másik hatalmat bírál, ez a demokratikus nyilvánossághoz hozzátartozik. Azzal viszont van bajom, ha valaki olyanért bírálja a bármikori hatalmat, ami nem a hatalom hibája, ami nem kérhető rajta számon. Erre mutattam rá az írásomban. Az is lehet persze, hogy tévedtem.

– *200 év múlva kiderül, hogy látja a darab aktuális kiszólásait a jövő befogadója?*

– A mai szépirodalomban, főleg abban a kevés kortárs drámában, ami eljut a színpadig, mindenki – még a legjobb tollú író is – a politikai hovatartozását akarja pro vagy kontra jelezni. Emiatt annyira aktuális lesz a szöveg, hogy a mostani közönség hangosan tapsol, de néhány évtized múlva nem fognak tudni mit kezdeni vele. Nem tudják majd értelmezni, elvesznek a kódok, elvesz a szituáció ereje. A régi görög drámák esetében, amit a hatalom természetéről leírtak, az ma is érvényes. Amiként Shakespeare-nél is. A Katona József Színházban láttam Jánossy Lajos regényéből készült *Itt élet*-tel kapcsolatban is el lehet mondani, hogy elsősorban azoknak mond valamit, akik a '80-as évek végét már felnőtt fejjel élték meg, s nagy valószínűséggel értelmiségivé váltak. Az egyetemista korú gyerekeim valószínűleg nem tudnának mit kezdeni az előadással, mert nincsen meg hozzá a személyes viszonyuk. Ettől függetlenül kellenek

ilyen darabok. A lokális értelmezési keretek sem azonosak. Egy érdekes apróság: a nagyváradi színházban láttam a *Revizor* című előadást, amelynek a záró jelenetében a város lakóinak a mobiljára jött egy hangos vészjelzés arról, hogy megérkezett a városba az igazi revizor. Ha ezt Szombathelyen is előadnák, nem értenék a humort az emberek, mert mi az anyaországban nem kapunk vijjogó vészjelzéseket a telefonunkba, míg ez Romániában mindennapos dolog. Például a mobilszolgáltatók vészjelzéseket küldenek arról, hogy: „Szovátán a Kacsza utcában medvét láttak, tessék figyelni!”

– *Tavaly egy korábbi válogatótól, Zalán Tibortól is ezt kérdeztem: milyen a magyar nyelvű színjátszás? Ő zúrzavart és értékszavart látott. Ön?*

– Rendkívül vegyes. Elsődlegesen azt tapasztaltam, hogy a nagyszínpadi produkcióknál nagyobb a probléma, kevés a magasabb színvonalú előadás, mint a kishínpadi előadások esetében. Sok színházigazgatóval beszélgettem is erről. Vidéken több közsínház vezetőjének az az elgondolása, hogy nekik olyan népszínházi munkát kell elvégezniük, amellyel kiszolgálják egy adott város vezetésének igényeit, illetve a lakosság és a település vonzáskörzetének vélt közönségigényeit. Ezért bizonyos dolgokat nem mernek, vagy nem akarnak, nem tudnak megcsinálni. Ez félreértése annak a világnak, amelyben élünk most. Az egyik direktor például azon gondolkodik, lehet-e egyáltalán egy olyan darabot bemutatni náluk, mint az általam fehérváron látott *Részegek*, mert túl obszcén, és mit fognak szólni ehhez a helyiek. Azt mondtam, hogy a gyerekeink, azaz az ő városának a fiataljai is 99%-ban angolul hallgatják a kortárs könnyűzenét, a legvadabb dolgokat. Ráadásul a „csúnya” szavakhoz való viszony olyan mértékben alakult át – sajnos – az utóbbi évtizedekben, hogy nem is nagyon tudunk hitelesen rászólni a gyerekeinkre, hogy ne beszéljenek „csúnyán”. Amikor mi gyerekek voltunk, akkor egy hülyéért is nyakleves járt. Édesapám körbekergetett volna a lakásban, ha az ételre azt mondtam volna, hogy „szar a kaja”, és nem csak a jelzővel, hanem a jelzett szóval is gondja lett volna, mert ez étel nem kaja, a munka nem meló, a pénz nem lóvé. Azt is mondtam ennek a színházigazgatónak, hogy abban a városban – egy egyetemi városról beszélünk – a fiatalok nagyjából ugyanazokat a tartalmakat fogyasztják a sztrímelő szolgáltatóknak köszönhetően, mint a New York-iak vagy a budapestiek. Attól félni, hogy a kortárs nyelv elriasztja őket a színháztól, vagy hogy a városvezetés a polgári erkölcs nevében megdorgálja őt, az teljes tévedés. A színházak a közönség formálásáért is felelősek. Azzal is tisztában vagyok, hogy a közönség egy részét meg kell tartani, ezért olyan darabokat is kell játszani, amivel kiszolgáljuk az igényeiket. Ha egy megyeszékhelyen csak egy színház van, nyilvánvalóan ott kell legyen a repertoáron egy könnyed, zenés darab, de a mélylélektani dráma sem maradhat ki. De ebből nem következik az, hogy stúdiósínpadon lazább, kísérletezőbb előadásokat ne lehetne színre vinni, vagy hogy ennek nem lenne közönsége. Viszont amit általánosan hiányolok, az a kiváló klasszikus magyar darabok színpadra állítása, nem értem, miért nem játszanak Németh Lászlót vagy Illyést, de Páskándit sem nagyon láthatunk itthon, inkább csak Kolozsvárott.

– *A művészeti szcéná, így a színházak is arra panaszkodnak, hogy alulffinanszírozottak, ezt az ön többes szemüvege mögül, hogy látja?*

– Úgy, hogy ez nem igaz. Illetve csak részben. Nemrég jártam Berlinben, a Staatoperben a legjobb helyen ültem, az utolsó jegyek egyikét sikerült elcsípnem egy Kurtág György operára, a Beckett szövegen alapuló *Játszma végére*. 100 euró volt a jegy. A Budapesti Operaházban, ha játszanának egyáltalán Kurtágot, akkor a dupláját fizetnem volna ki ugyanezért a helyért. Viszont, ha megnézzük a budapesti Operaház állami támogatását, akkor az jóval magasabb, mint a madridi Teatro Realé. Ókovács Szilveszter megint meg fog rám haragudni ezekért a mondatokért, de igenis a kulturális intézményekben is monitorozni kell a hatékonyságot. Tehát meg kellene inkább nézni, hogyan hasznosul nálunk az állami finanszírozás. Van, ahova nagyon sok pénz jut, van, ahova nagyon kevés. A kőszínházak többségénél alapvetően nem igaz, hogy kevés lenne a pénz. Az egy másik kérdés, hogy abban a finanszírozási modellben, ahol az állam és az önkormányzat közös fenntartásában üzemelteti a színházat, ott most, a jelenlegi szolidaritási adó kivetése után az önkormányzatok egy része nem fogja tudni megcsinálni azt, amit Hankó Balázs miniszter joggal vár el, azaz, hogy az állam minden forintja mellé az önkormányzat is tegyen hozzá egyet. Tehát az állami 500 millió mellé az önkormányzat is tegyen hozzá 500 milliót. Ez ma a színházak többségében nem valósul meg. Szegeden a Pinceszínház vezetőjével arról beszélgettünk, hogy az olyan kis befogadóképességű színházaknál, ahol értékteremtő munka folyik, értelmezhetetlenül kevés pénzből működnek. Azt nehezen fogadom el, hogy őket nem lehetne jobban támogatni.

– *Pécsett az előbb említett modell működik. Viszont ugyanannyi pénzért cserébe az önkormányzatok nem tudnak ugyanolyan szinten beleszólni a színházigazgatóválasztásba, mint az állam, csak formális szerep jut nekik, ezt helyesnek látja?*

– Mindennek ára van. Ha az intézményt az állam tartja fenn, akkor az állam adja a vezetőt, ha az önkormányzat, akkor a településé ez a jog. Persze azt is érdemes lenne megvizsgálni, hogy más területeken mi történik: például nagy a hallgatás akörül, hogy az állam által a települési könyvtáraknak vagy a vármegyei hatókörű múzeumoknak adott támogatást a fenntartó önkormányzatok mennyi saját forrással egészítik ki. A legnagyobb baj éppen az egyre jobban lecsúszó vidéki múzeumok esetében van, hiszen még arra is találunk példákat, hogy az önkormányzat egyetlen forinttal sem egészíti ki az állami apanázst. Joggal vetődik fel tehát a kérdés, ha a színházak esetében az állam ilyenkor átveszi a vezető kinevezésének a jogát, a múzeumnál miért nem történik valami hasonló.

– *Ha jól értem, a kis befogadóképességű színházakban folyó értékteremtő munka emlegetésével épp a jelenlegi színháztámogatási iránnyal szemben fogalmazta meg az álláspontját, hiszen a kis társulatos alternatív színházak szintén komoly értéket teremtenek, és a kőszínházi léptékben aprópénzek hiányában sorra szűnnek meg. Ez nem probléma?*

– Erről gyakorlatilag elmondtam a véleményemet. S talán nem véletlen, hogy most alakult meg a Vidéki Független Színházi Szövetség.

– *Emlegette, hogy koncertekre is jár, a szimfonikus zenekarok támogatása ön szerint jobb helyzetben van, mint a színházi finanszírozások?*

– Katasztrofális a helyzet. Lázár János talán három éve fogalmazta azt meg, hogy most „a vidék következik”. Ez a szimfonikus zenekarok támogatásában egyáltalán nem valósult meg. Az olyan nagy teljesítményt nyújtó zenekarok, mint a pécsi vagy szolnoki jóval kevesebb pénzből működnek, mint egy kevésbé színvonalas fővárosi zenekar! A pécsi Pannon Filharmonikusok még mindig jobban járt a közeljövőben lejáró Modern Városok Programmal, de ha ez lejár, akkor a Zsolnay Negyeddel együtt a Kodály Központ és Pannon Filharmonikusok finanszírozását is újra kell majd gondolni. Nagy valószínűséggel ezekkel Pécs nem fog tudni egyedül boldogulni, azaz akár a Zsolnay Negyed vagy a Kodály Központ esetében is el kell gondolkodni az állami fenntartásba vételen.

– *Újra kell gondolni? Hol van a határa annak, hogy az állam mire ad pénzt, s mire nem? Pécsről nézve elképesztő, hogy a törvényekben mennyire minimális a kulturális célú intézményrendszer, azaz a kulturális intézmények, amit kötelezően fenn kellene tartani egy önkormányzatnak, pontosabban egy nagyváros önkormányzatának. Egy megyei jogú városnak is csupán egy művelődési ház és egy könyvtár.*

– Az alaptörvény és az 1997-es ágazati törvény értelmében egy város, mint Pécs normatív támogatást két dologra kap: egy művelődési házra és egy könyvtárra. A színház, a múzeum és a levéltár – Pécsen csak megyei levéltár van, ami a Nemzeti Levéltár tagintézménye lett – fenntartása nem kötelező feladat, bár a múzeum és a színház, a zenekar és sok helyen a bábszínház fenntartásához is jelentős mértékben hozzájárul az állam. A pécsi kulturális infrastruktúra a város költségvetési erejéhez, a helyi iparüzési adóhoz képest is túlméretezettnek tűnik, ebben az is benne van, hogy kiépült a Pécs 2010 Európa Kulturális Fővárosa projekthez kapcsolódóan több, jelentős finanszírozásra szoruló intézmény is. Teszem hozzá, világszínvonalon, például a Kodály Központ Európa egyik legjobb hangversenyterme, a Zsolnay Negyedben az m21 Galériával abszolút európai szintű és léptékű dolog jött létre, de ezek fenntartása – úgy tűnik – meghaladja Pécs lehetőségeit. Ha a Szolnoki szimfonikusok és egy budapesti szimfonikus zenekar központi költségvetési támogatását összehasonlítjuk, akkor adott esetben akár hússzoros különbséget fogunk találni a fővárosi javára. Ez így nincsen rendben szerintem, ezeket újra kell gondolni. Jelen pillanatban a vidéki városok egy részének a meglévő kulturális infrastruktúra fenntartása is komoly gondot fog okozni.

– *A magyar színházi vagy az irodalmi élet megosztottabb ön szerint?*

– A színházi világ, mert sokkal látványosabb az, ha nagyságrenddel több pénzről kell beszélnünk. Ha megnézzük, hogy a magyar állam a Nemzeti Kulturális Alapon és a Magyar Kultúráért Alapítványon, illetve a Magyar Művészeti Akadémián keresztül ösztöndíjakra, díjakra, folyóiratokra, könyvtámogatási pályázatokra mennyi pénzt oszt ki, az gyakorlatilag három nagyobb kőszínház éves költségvetésének felel meg, néhány milliárd összesen.

– *A megosztottságra jó szemléltető példa a Pécsi Országos Színházi Találkozó sorsa, nem tisztem igazságot tenni újságíróként, de az tény, hogy a két csoportosulás közötti viszony a végén azt eredményezte, hogy megszűnt egy jól működő fesztivál.*

– De lett helyette Országos Színházi Találkozó, én a rotációs rendszert nem tartom rossznak. Én egyébként szerettem a POSZT-ot. Én is jártam itt, nyilvános vitán is vettem részt itt annak idején, nagyszerű dolognak tartottam. Kár, hogy ezt a brandet feladták. De az szerencsés, hogy maga a fesztivál, a seregszemle nem szűnt meg teljesen. Ha azt megnézem, hogy az Országos Színházi Találkozóra ki mindenki nevezett, akkor néhány színházon kívül szinte mindenki. Wettstein Tiborral, a Madách Színház gazdasági igazgatójával nemrég arról beszélgettem, hogy ők miért nem neveztek. Magamtól is rájöhettek volna, hogy egyrészt kevés a premierjük, sok darabot már vagy húsz éve játszanak, másrészt a külföldi produkciók színpadra állításával létrejött előadások nem feltétlenül adaptálhatók más épületbe a technikai lehetőségek miatt. Ezzel szemben vannak olyan színházi produkciók, amelyeket „betesznek egy mikrobuszba” és minden gond nélkül szállíthatók Szolnokra.

– *Arra a megosztottságra is gondolunk kell, ami az SZFE elfoglalásával jött létre, majd folytatódott FreeSZFE-vel, ezzel már nincs mit tenni? Hagyni kell, hogy maguktól megszűnjenek az indulatok?*

– Ezeket a rettenetesen mély árkokat csak évek múlva lehet valamennyire betemetni. De megosztottság, érdek- és értékkülönbség mindig is lesz. A lényeg az, hogy ezek ne menjenek az értelmes szakmai viták rovására. Ennek jó eszköze lehet a legtöbb színházat és társulatot megmozgató és motiváló OSZT.

– *Az egyik kézben van a hatalom, a másikban pedig mi? A semmi?*

– Hatalom nem csak az egyik kézben van. A magyar színházi élet nagyon sokszínű ilyen szempontból is. Nem gondolom azt, hogy a jövőben a Katona József Színházat ne támogatná a főváros és a törzsközönsége. Az is biztos, hogy a Katona is fog találni utánpótlást a jelenlegi SZFE-s diákok között. Elég csak megnézni Vidnyánszky és kollégáinak egykori kaposvári diákjait, ők nem csupán a Nemzetibe kerültek be. A számomra ismeretlen, de tehetséges fiatal színészknél utána szoktam nézni, hogy hol tanultak. Ha a nevük mellett ott van az EH rövidítés, akkor is megnézem az életrajzokat. Tehát Kaposvárról, vagy Budapestről is érkeztek olyan színházakba, amelyről azt gondolhatná, hogy távol tartják magukat azoktól az intézményektől. Ráadásul előadó-művészeti törvény is előírja, hogy diplomás színészeknek kell dolgozniuk a kőszínházakban, ez is egyfajta determináció.

– *A Facebookon írt jegyzeteiben bátran sorol problémákat is, említene néhányat?*

– A beszédképzés tanításának a visszaszorulása rendkívül súlyos gondokat okoz, hallani, hogy valaki járt-e művészeti egyetemre, vagy sem. A mikroport használatának elterjedése az előadásokban szintén minőségromláshoz vezethet. Montágh Imre forog a sírjában. Hiába jóképességűek a színészek, látszik, hogy ugyanazt a képzést, amit néhány évtizede az elődeik megkaptak, ők már nem kapják meg. Ma már nem fektetnek annyi energiát a beszédtechnika oktatásába. Engem talán ez zavar a legjobban.

– *Mit szól ahhoz, hogy 2024-ben a legjobb ausztriai előadás egy magyar rendező, Mundruczó Kornél nevéhez kötődik, a magyar Proton társulat Parallax c. előadása*

nyerte el a Nestroy-díjat, de ugyanez az előadás bekerült a három legjobb németországi előadás közé is, közben ezt az előadást Magyarországon nem lehet látni.

– Mit szóljak hozzá?

– *Rendben van ez így, hogy remek rendezők szorulnak ki a hazai pályáról?*

– Mundruczó az elmúlt évtizedben filmeket rendezhetett és színházi előadásokat hozhatott létre Magyarországon az adófizetők pénzéből nyújtott támogatásból. A kérdését nem nekem kell feltennie, hanem a színházi vezetőknek. Különösen Mundruczó Kornél barátainak. Ugyan mi akadályozza meg a hazai színházi vezetőket abban, hogy meghívják Mundruczót rendezni, vagy hogy vendégül lássák a külföldön sikert aratott előadását? Az irodalmon kívül alig van olyan terület, ahol ne tudnánk sorolni a példákat arra, hogy valaki valamiért éppen külföldön lett ismert, sikeres, befutott. És utána itthon mégsem, vagy csak évtizedekkel később igazolta vissza ezt a sikert a szakmai közeg és a politika.

– *Igen, de nem tudta fenntartani a társulatát a jelen körülmények között, hát elment külföldre.*

– Azt kell mondjam – annak tudatában, hogy rám nem fogják azt a billogot sütni, hogy ellenzéki vagyok –, hogy magam is számos olyan projektet viszek, amire egyáltalán nem tudtok állami forrást találni. De van olyan projekt, amit tisztán magánpénzből finanszírozunk, ilyen az általam vezetett kortárs művészeti helyszín, a Budapest Art Bridge Galéria, amelyet Gerencsér László üzletember talált ki és szponzorál. Egy negatív példa: a Magyar Írószövetségben dolgoztam hat évig, a székházunk nem a mi tulajdonunkban van, hanem a Demeter Szilárd nevével fémjelzett konglomerátumhoz tartozik. Nos a székház rosszabb állapotban van, mint amikor 2010-ben kiléptem az épület ajtaján. Azóta nem történt semmi ez ügyben. Az épület lepusztult és lelakott. Mindenki azt gondolná, hogy az Írószövetség székházát kitüntetett figyelem övezi. Ez nem így van, s mivel magam is ott ülök az elnökségben, személyes kudarcként élem meg, hogy az elmúlt 15 évben egyetlen forintot sem tudtunk kilobbizni a székházfelújításra. Először akkor emelkedett meg jelentősen az Írószövetség kulturális támogatása, amikor én voltam a kulturális államtitkár, ez 13 éve volt.

– *Mondjam azt, hogy minden szentnek maga felé hajlik a keze?*

– Teljes joggal emeltük meg a támogatást arról a szánalmas mértékről, ahová le-szorította annak idején a szocialista kormányzat. Tehát nem gondolom azt, hogy csak egy – politikai – ízlést és irányt sújtana a mai gazdasági helyzet. Nehéz egy ennyire sokrétű, színes kulturális életet működtetni úgy, hogy nem tudnak érvényesülni a piaci törvények. Még a kiemelten jó dolgokra is nehéz megtalálni a megfelelő mértékű forrást, pláne akkor, amikor az egész költségvetés megkívánja azt, hogy szigorúbban ellenőrizték a pénzköltést és valóban kevesebb pénz jut a kultúrára, mint két-három évvel ezelőtt. Ráadásul hatalmas a verseny, s ebben a térben én is versenyző vagyok.

– *Egy létező, működő repülőtérvásárlásra jutott pénz.*

– Ez egy másik kérdés. Utat építeni, repteret fejleszteni így is, úgy is kell. Nem állítható szembe az infrastruktúra fejlesztés a kultúra támogatásával. Kórházra is

szükség van, iskolát is kell fejleszteni – igaz bezárni is kellene néhányat –, de hidat építeni éppúgy kell, mint a kultúrára költeni. De mindezt úgy, hogy az összes felosztható pénzösszeg kevesebb, mint két-három éve volt. Ez áldozatokat kíván. Nem csak Mundruczó az, aki nem találta meg a terve megvalósításához az utat. Sok kormányközeli emberről is el lehet mondani ugyanezt, egyszerűen nem jutott rájuk pénz. Ha holnap a saját könyvem szeretném kiadatni, akkor végig kellene gondolnom, hogy miként tudok pályázati forrást vagy jó kiadót találni hozzá. Nem sokkal jutottam előrébb, mint amikor semmi közöm nem volt a politikához. A kultúra ebbe a szerepbe kényszerült, ráadásul ez világtrend. Mundruczó, ha nagyon akarna, tudna itthon rendezni, sok színház van. Az is egy létező szerep, hogy valaki azt mondja, azért megyek külföldre, mert Magyarországon nem hagynak boldogulni. Például Kovalik Balázs szakmailag bizonyosan nyertese volt annak, hogy elhagyta Magyarországot. De olyan képzőművészek is vannak, akik előtt külföldön sokkal nagyobb lehetőségek nyíltak meg, megtalálták a maguk piacát. Ez egy kis ország, korlátozott a felvevőpiaca.

– *Az irodalmi élet megosztottságra lát megoldást?*

– Ez is mindig így volt. Amikor a Nyugat létezett, akkor is. A megosztottság önmagában nem probléma. Versenyhelyzetet is teremthet.

– *Ismételni fogom magam: az egyik oldalon van a hatalom és a pénz. Mondjuk, ha az MMA-ra gondolok, ott van pénz.*

– Az MMA-ban sajnos az irodalmi tagozat rendelkezik a legkisebb érdekérvényesítő képességgel. Ott az építészek viszik a prímet. Az előadóművészeti, a filmes tagozat is jobban érvényesíti az érdekeit. Eszement nagy pénzekről amúgy sincsen szó. Azt sem lehet mondani, hogy az Írószövetség túl lenne finanszírozva. Sőt... Azt sem lehet mondani, hogy a József Attila Kör azért szűnt meg, mert a kormány nem adott nekik pénzt, maguk vitték csődbe a szervezetet. Vitathatatlan, hogy a folyóiratok esetén vannak gondok. Figyeltem a Jelenkort támogató kampányt is, én is előfizettem, hogy támogassam őket. Ha megnézzük a Magyar Naplót, a Kortársat, az Alföldet, az Életünket, a Forrást... Szinte mindegyik folyóirat évről évre él. Egyiküket sem stafirozták ki húsz esztendőre előre.

– *Egy-egy versre jelenleg kisebb honoráriumot adnak, mint amit egy faluban dolgozó masször kér el egy órára!*

– Ez felveti azt a kérdést, hogy a digitális korban tényleg arra kell e rengeteg pénznek elmennie, hogy nyomtatott lapokat állítsunk elő! Húsz éve még a nyomtatás mellett érveltem, most már amellet érvelek, hogy gondoljuk újra az egészet. De a probléma az, hogyha holnap azt mondanák, hogy a nyomtatott folyóiratok helyett már csak a digitálisakat támogatnánk, akkor azt a pénzt, amit nyomdaköltségre költötték eddig, azt egy tollhúzással elvennék a támogatásokból. Azaz a megtakarítás nem lenne átkonvertálható honoráriumra. Az írók meg olyanok, hogy maguk mondanak le a honoráriumról, csak jelenjen meg a könyvük. Ezen lehet keseregni, de azt is látnunk kell, hogy az írók – akarva akaratlan – maguk is részesei és alakítói voltak a támogatási rendszer torzulásának.